



Երվանդակ

ՀԻՐՎԱՆՋԱԴԵ

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Դրամա 4 արար. եւ 5 պատկ.

ԱԽԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ

Դրամա չորս արարուածով և հինգ պատկերով

Հեղ. ԵՐԻՎԱՆՁԱԴԻԻ.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ԱԹԱՆԷՍ ՖՌԱՆԳՈՒԼԵԱՆ յայտնի վաճառական—60 տարեկան:
ՆԱՐԳԻՋ, նրա ամուսինը—50 տարեկան:
ԼԵՒՈՆ, նրանց մեծ որդին—27 տարեկան:
ՍԱՄՈՒԷԼ, նրանց երկրորդ որդին—22 տարեկան:
ՈՎՍԱՆՆԱ, նրանց աղջիկը—23 տարեկան:
ԱՐԱՄԱԶԻ ԱՂԱԻԷԼԵԱՆ, Աթանէսի նախկին գործակատարը,
այժմ խոշոր ձեռնարկող—33 տարեկան:
ՆՈՅԻՄՋԱՐ, Արամազդի քոյրը, անգաւակ այրի—32 տարեկան:
ԼԷՅԼԻ, Արամազդի երկրորդ քոյրը, օրիորդ—21 տարեկան:
ԳԷՈՐԳ ԱԴԻԼԲԵԿԵԱՆ, որին հասարակօրէն կոչում են Ժօրժ,
Լևոնի գիմնազիական ընկերը և Ովսանայի նշանածը—28 տա-
րեկան:
ՇԱՄԻԼ-ԲԷԳ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ, Արամազդի գործընկերը—38
տարեկան:
ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ, Ֆռանգուլեանների աղախինը:
ՋԱԻԱԴ, նախ Ֆռանգուլեանների, յետոյ Արամազդի ծառան—37
տարեկան:
Թուրակ, Թոշուն վանդակի մէջ Աղաւելեանների տանը:

Դործողութիւնը կատարուած է 189... թուականներին: I և
III արարուածները ու IV արարուածի երկրորդ պատկերը կա-
տարուած են Ֆռանգուլեանների տանը, II արարուածը և IV-դի
առաջին պատկերը Աղաւելեանների տանը:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ.

Տեսարանը ներկայացնում է Ֆռանգուլեանների բնակարանը: Անձ սենեակ, կահաւորուած հարուստ, բայց հնաձև կահ. կարասիով:

Աջ *, պատի մէջ երկու դռներ, որոնցից առաջինը * տանում են Աթանասի սենեակը, երկրորդը, որ գրեթէ անկիւնումն են է գտնւում, դէպի նախասենեակ: Խորքի պատի մէջ դռներ, որ տանում են սեղանատուն և այնտեղից բնակարանի խորքը: Ձախ պատը ներկայացնում է երկու հնաձև լուսամուտներ, մէջտեղ ապակեայ դռներ, դէպի պատշգամբ՝ փողոցի վրայ:

Բեմի մէջտեղում հին ձևի թանգազին դրուագեալ (incrusté, врезной) սեղան, առանց ծածկոցի, վրէն մի մեծ, սևացած արծաթեայ ափսէ, մէջն այցետուփեր: Սեղանի քով ընկուզենեայ ծանր աթոռներ: Աջ պատի առջև, երկու դռների միջև գահաւարակ, առջևը փոքրիկ սեղան սփռոցով ծածկուած, քովը երկու բազկաթոռ: Խորքի պատի առջև, դռների ձախ կողմում վառարան, վրէն հնաձև ժամացոյց, աջ կողմում թախտ, ծածկուած Խորասանի թանգազին գորգերով, որի մի ծայրը յատակն է ծածկում, միւսը — պատը մինչև առաստաղ: Թախտի վրայ ոսկեթել հիւսուածքով ծածկուած բարձեր: Ամենուրեք թանգազին և զանազան երկրների գորգեր, որոնք սենեակի գլխաւոր զարդն են կազմում: Պատերի վրայ վերջին կաթողիկոսների պատկերներն ու կոնդակները:

Դաշնամուրը դրած է ձախ պատի առջև, դէպի աւանդէն: Դրսում, պատշգամբի վրայ ծաղկամաններ և բոյսեր, որոնք, լաւաւան խտատերև լինելով, կանաչեղէնի մի թուփ են կազմում:

* Աջ ու ձախ, ինչպէս և «Առաջին-երկրորդ» միշտ պիտի ընդունել հասարակութեան կողմից: Ծ. Հ.

ՏԵՍԻԼ I.

ՋԱԻԱԴ և ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ.

Վաղ գարուն է, առաւօտ: Լուսամուտները քաց են, վարագոյրները յետ քաշուած: Արեգակի հարուստ ծառագայթները տարածուել են ներս եւ, հետզհետէ առաջ գալով, հասնում են մինչեւ բեմի կէսը եւ ապա, տեսարանի ընթացքում կրճատուելով, կամաց կամաց չքանում են:

Բեմի ետեւից լսում է ջութակի մեղմիկ եւ դանդաղ ձայնը: Սամուէլն է իւր սենեակում նուագում:

ՋԱԻ. (Վարագոյրը բարձրանալիս պատշգամբի վրայ ցնցուղով ջրում է ծաղիկներն ու ըոյսերը):

ՆՈՒՆ. (Գալիս է աջ կողմի երկրորդ դռներից մի մեծ սպիտակ լաթ ձեռքին եւ սկսում է արագ արագ սրբել կահ-կարասին: Նիհար, թուխ-թուխ կին է ժամանակից առաջ թառամած: Հագած է վաքուր շրջագցեստ օրուայ տօնի առիթով, կրծքին կապած է սպիտակ գոգնոց):

Մի քանի վայրկեան լուռ գործողութիւն:

ՋԱԻ. (Յանկարծ ներս է ցատկում պատշգամբից կօմիքական թռիչքով, ջրի ցնցուղը ձեռքին: Ժպտում, անհոգ դէմքով, վարվոուն աչքերով տղամարդ է, երեսը սափրած, գեղեցիկ ունքերով եւ սեւ, հաստիկ բեղերով: Հագած է կապտագոյն արխալուղ, վրէն կինամոնազոյն պիջակ, մէջքին արծաթեայ գօտի: Վզով զցած է ժամացոյցի մի երկայն արծաթեայ շղթայ: Խօսելիս ձեռներով, գլխով եւ մանաւանդ ուսերով համապատասխան շարժումներ է անում: Դիմախաղը վերին սաստիճանի հարուստ է): Վայ բաջի, տունս քանդուեց:

ՆՈՒՆ. (Միանգամայն անվրդով, առանց գործն ընդհատելու): Հը՛մ, էլի Բէնչ օձ կծեց:

ՋԱԻ. Թուրքի գլխին ջուր թափեցի:

ՆՈՒՆ. (Ժիծաղում է): Այ անշնորհ:

ՋԱԻ. Ես վաշ տեսնեմ, ինչ է անում: (Գլուխը դուրս է բերում պատշգամբի դռներից, չը համարձակուելով ամ-

ըողջ մարմնով դուրս գալ): Գէդ, գէդ: (Բոռնցք է ցոյց տալիս):

ՆՈՒՆ. Ուշահնց է տալիս:

ԶԱԻ. Շատ թունդ. Գէդ: Շիշ փափաղը թրջուել է: Արախչիներ բաց է արել, կանդաղն երևում է: Գէդ: Ըհը, հեռանում է, գնաց: Լմա պրծանք: Ախար, ճվ է տեսել, որ ծառերը բերեն, հաւաքեն տանը: Դա էլ ուռսից սովորեցինք: (Նորից ուզում է պատշգամբ դուրս գալ, բայց յանկարծ, եղանակով յափշտակուած, կանգ է առնում եւ հիացմամբ նայում է դէպի պատշգամբ: Կարծ լռովօրին):

ՆՈՒՆ. Ասա:

ԶԱԻ. Ախրը, մի տես է:

ՆՈՒՆ. Էլի գոռթիւնդ բռնեց:

ԶԱԻ. Գարունն եկաւ նախշուն թեւերով

Աղբաթս խառնեց պէս պէս ձեւերով:

Մին մտիկ արա է, այս պայծառ արեին, կապոյտ երկնքին: Հրէն է, նաւը թեւերը բաց արած լողում է կանանչ ծովի վրայ նորահարսի պէս: Ախ, այդ Սամուէլ ողան էլ որ ջութակ չի ածում, սիրտս մըղկըտ-մըղկըտ է անում: Բայց ինչ էլ որ լինի, մեր գարունքի տեղը չի բռնիլ:

ՆՈՒՆ. Հըը, էլի սկսեց իւր Շամախին գովել:

ԶԱԻ. (Յնցուողը դնելով յատակի վրայ): Տես, նունու-ֆար, աշխարհում տեղ չի մնացել ոտքիս տակովն արած չը լինիմ: Մովի այս կողմից չեմ խօսում, աա այն կողմից: Տես, դա Կրասնոսկիյ, դա Չարջիւ, դա Խիւա: Էմիլը չէ՛, էմիլի չալման եմ տեսել, մինչև Սամարղանդ հասել եմ, Շամախիի պէս քաղաք... աստաֆուռուլլա: (Յնցուողը ծուլօրէն վերցնում է): Երէկ էլի մին մուխամմազ գրեցի: Քնար Հայկական կարդացել եմ:

ՆՈՒՆ. Զէ:

ԶԱԻ. Սայեադ-Նովա:

ՆՈՒՆ. Զէ:

ԶԱԻ. Զարգեանրն ինչպէս:

ՆՈՒՆ. Նրան էլ չեմ կարդացել:

ՋԱԻ. Է՛հ, դէ դա է պատճառը, որ պատիւ չես ա-
նում ինձ էլի:

ՆՈՒՆ. Ինչո՞ւ, դու սիվ ես որ...

ՋԱԻ. Ե՛ս, հըը, ես շահիր—Ջաւադն եմ: Այ, այս
մեծութեամբ դաւթարներ ունիմ շարադրած: Դէս մտիկ
արա, Շամսին մինչև օրս երկու մարդ է տուել. մինը
Ջարգեարն է, մինն էլ ես, ուրիշը չը կայ, լաւ իմացիր:
(Ուզում է զնալ պատշգամբ, բայց, լսելով Նարգիզի ծայնը,
նորից կանգ է պնդում):

ՏԵՍԻԼ II.

ՆՈՅՆՔ և ՆԱՐԳԻԶ, յետոյ ՈՎՍԱՆՆԱ:

ՆԱՐԳԻԶ. (Բեմի ստեւից) Ջաւադ, Ջաւադ:

ՋԱԻ. Այստեղ եմ, խանում: (Տեղից չի շարժում):

ՆԱՐԳ. (Նրբեւում է խորքի դռների մէջ. Լիք-լիք, բայց
դեղնած թշերով կին է, հպարտ քայլուածքով եւ հրամայո-
ղական, գոռոզ ձևերով. Հագած է տօնային շրջագգեստ,
ուսերին գցած է Բիրմանի շատ ընտիր շալ. Ալեխառը մա-
զերը սանրած են հարթ): Շուտ արա, բազար գնա, աղադ
դռների մօտ քեզ է սպասում:

ՋԱԻ. Ծիծեռնակի պէս թռայ. (Դանդաղօրէն քայլերն
ուղղում է դէպի սրկորոր դռները):

ՆԱՐԳ. Եթէ թագա ձուկ բերել են, թող մի հատ
առնի:

ՋԱԻ. Լաւ: (Գնում է աջ կողմի սրկորոր դռներով,
ցնցուղը տանելով):

ՆԱՐԳ. (Նունուֆարին). Դու էլ գնա, սամավարը հա-
ւաքիր:

ՆՈՒՆ. Այս բոլէիս: (Գնում է խորքի դռներով, ճա-
նապարհին պատահում է Ովսաննային):

ՈՎՍ. Նունուֆար, այս նամակը գցիր փոստարկդ:
(Գալիս է խորքի դռներով ձեռին մի փոքրիկ ծրար. Նուրբ

կազմուածքով, քառական սիրուն, քայց շատ նիհար օրիորդ է. Ձեւերը կիրթ են եւ նուրբ. Հագած է նոյնպէս տօնային ուրախ հագուստ: Բացի մի խոշոր աղամանդեայ քորոցից ոչինչ ակնեղէն կամ ոսկեղէն չը կայ վրէն. Հանդարտ մօտենում է դաշնամուրին եւ, ոտքի վրայ կանգնած, սկսում է անփոյթ ինչ-որ ուրախ եղանակի ակօրդներ տալ):

ՆՈՒՆ. (Նամակն առնելով, գնում է աջ կողմի երկրորդ դռներով):

ԲԵՄԻ ԵՏԵՒՈՒՄ: Սամուէլը դադարում է ջութակ նուագել. Մի քանի ըոպէ անցած նորից նուագում է մի ուրիշ եղանակ եւ յետոյ ըղլորովին ընդհատում:

ՏԵՍԻԼ III.

ՆԱՐԳԻԶ և ՈՎՍԱՆՆԱ.

ՆԱՐԳ. (Թախտի ճարձերն ուղղում է եւ գալիս նստում է հանդարտ գահաւորակի վրայ): Քսան ու երեք տարիդ էլ լրացաւ, տեսնենք այժմ ինչ ես մտածում:

ՈՎՍ. (Անփոյթ) Ինչե՞ մասին, մայրիկ:

ՆԱՐԳ. Դու գիտես ինչի մասին եմ ասում: Եթէ պսակուելու էք, ասացէք, որ պատրաստութիւն տեսնենք, թէ չէ...

ՈՎՍ. (Երեսը դարձնելով դէպի հարգիզը, նոյն անփութութեամբ): Թէ չէ, ի՞նչ, մայրիկ...

ՆԱՐԳ. Ովսաննա, մեր քաղաքում շատ քիչ բան է հարկաւոր մի աղջկայ բամբասելու համար:

ՈՎՍ. Յետոյ:

ՆԱՐԳ. Յետոյ այն է, որ դու այսօր պէտք է նրանից մի հաստատ խօսք վերցնես:

ՈՎՍ. Լաւ, բաւական է, մայրիկ, այսօր իմ ծննդեան օրն է, հիւրեր պիտի գան, չը վիճենք: (Մօտենում է լուսամուտներից մէկին եւ նայում է դէպի դուրս):

ՆԱՐԳ. (Շօրին յանդիմանութեամբ). Ովսաննա, մայրական համբերութիւնն էլ չափ ու սահման ունի:

ՈՎՍ. (Գրգռուելով): Ի՞նչ ես կամենում, մայրիկ, ի՞նչ ես խօսւմ չեմ կարող նրան ստիպել ինձ հետ ամուսնանալու:

ՆԱՐԳ. Ստիպել... Ո՞վ է այդ ասում: Քեզ համար նշանածներ են պտկաս մեր քաղաքում: Ես միայն ուզում եմ, որ դու մեր տան պատիւը պահպանես, ուրիշ ոչինչ: Գալիս է— գնում, ոչ հարսնացու ես, ոչ ազատ: Ես այդ չեմ կարող թոյլ տալ այսուհետեւ: Ես ինքս կը խօսեմ նրա հետ: (Վեր է կենում):

ՈՎՍ. (Դրական եւ խիստ): Դու այդ չես անիլ:

ՆԱՐԳ. (Նոյնպէս դրական): Կանեմ և հէնց այսօր:

ՈՎՍ. Մայրիկ, տեսնում ես այս լուսամուտը:

ՆԱՐԳ. Ի՞նչ ես ուզում ասել:

ՈՎՍ. Նա բաւական բարձր է փողոցից, եթէ դու ժօրժին մի խօսք, մի բառ կասես կամ որ և է ակնարկ կանես իմ մասին, այն ժամանակ... մեղքը քեզ վրայ...

ՆԱՐԳ. (Ազդուած) Գժեր էք դուք, կապելու գժեր, ամեն բան կարելի է ձեզանից սպասել: (Քայլերն ուղղում է դէպի խորքի դռները, քայց, զանգակի ծայն լսելով, կանգ է առնում):

Նախասենեակում զանձակի ծայն:

ՆԱՐԳ. (Վերադառնալով քեմի կենտրոնը): Տես ով է:

ՈՎՍ. (Մօտենում է աջ կողմի երկրորդ դռներին, քաց է անում, նայում է դէպի նախասենեակ եւ յետ է գալիս): Արամազդի քոյրերն են: Գալիս են ինձ շնորհաւորելու:

ՆԱՐԳ. (Արհամարհանքով): Օհ, կարօտել էի նրանց, որ, լոյսը նոր բացուած, վազում են գլխիս:

ՏԵՍԻԼ IV.

ՆՈՅՆՔ, ՆՈՅԻՄԶԱՐ և ԼԷՅԼԻ:

ՆՈՅՆՄ. (Գալիս է աջ կողմի երկրորդ դռներից: Կարմիր այտերով, առողջ կին է անտաշ ծեւերով: Հազած է եւրոպական շրջազգեստ, իսկ գլուխը կրում է վրաց թասակը):

Բարով ձեզ: (Սեպհական արժանատրութեան գիտակցութեամբ ձեռ է տալիս Նարգիզին եւ Ովսաննային): Շնորհաւոր ծնունդդ, բաղդաւոր լինիք:

ԼէՅԼԻ. (Կայտառ, զեղեցկադէմ, ամօթխած, համեստ ձեւերով օրհորդ է: Հազնուած է լիովին եւրոպական տարազով շատ համեստ, քայց ոչ-անճաշակ Աչքի են ընկնում հարուստ գանգուռ մազերը սլարգ գլխարկի տակից: Լուռ հետեւում է քրոջը եւ խոնարհ քարեւում):

ՈՎՍ. (Ընդունում է հիւրերին սիրալիր, քայց հստատ: Լէյլի հետ համընդունում է): Շնորհակալ եմ: Շատ ուրախ եմ ձեր գալուստ: (Հրաւիրում է գահատրակի կողմ):

ՆԱՐԳ. (Հիւրերին ընդունել է գլխի թեթեւ շարժումով, դէմքին մի հեզնական ժպիտ): Ներեցէք, եթէ պատրաստ չեմք: Մենք ուշ ենք զարթնում:

ՆՈՅԻՄ. Դէ պարտք համարեցիք ամենքից առաջ գալ: (Դուրս է քերում սեւ, մետաքսեայ պելլերինի տակից մի տուփ քաղցրաւենիք եւ դնում է աննկատելի անկիւնի կորիկ սեղանի վրայ):

ՆԱՐԳ. Կարող էք նստել: (Ինքը չի նստում): Ձեր եղբայրն ինչո՞ւ է մեր մօտից դուրս գալիս:

ՆՈՅԻՄ. Չը գիտեմ: (Նստում է քաղկաթոռի վրայ, ձեռները յենում հոգանոցի կողմին):

ՈՎՍ. Միթէ Արամազդը թողնում է ծառայութիւնը հայրիկի մօտ: Ես այդ չգիտէի: Օրհորդ Լէյլի, նստեցէք, այստեղ, մօտս: (Նստում է եւ սկսում է Լէյլի հետ խօսել առանձին):

ՆԱՐԳ. Երեւի, հարստացել է: Ժամանակները փոխւել են, հիմայ գործակատարները շատ շուտ են հարստանում:

ՆՈՅԻՄ. Երանի թէ այդպէս լինէր:

ՆԱՐԳ. Ի հարկէ, ո՞վ չի ուզում, միայն թէ ազնիւ ճանապարհով հարստանան: Մենք քանի քանի գործակատարներ ենք ունեցել, որոնք այսօր օրինաւոր վաճառա-

կաններ են: Տրեխներով գալիս են մեզ մօտ, կօշիկներով գնում:

ՆՈՅԻՄ. Իմ եղբայրն իսկի արեխներ չի հագել:

ՆԱՐԳ. Ես օրինակի համար եմ ասում... Նա էլ գիւղականի տղայ է, չէ... Դէ ամենքին մարդ դարձնողը մենք ենք էլի...

ՈՎՍ. (Յանդիմանական եղանակով): Մայրիկ, մարդիկ մարդ են դառնում իրանց խելքով և ոչ մեզնով:

ՆԱՐԳ. Ի՞նչ կը կամենաք պատրաստել տամ, սուրճ, թէ շօկօլադ:

ՆՈՅԻՄ. (Արժանապատուութեամբ): Ոչ մէկը, շնորհակալ ենք...

ՆԱՐԳ. Երևի, քաղցած չէք: Դէ, ի հարկէ, լոյսը նոր է բացուել: Մեզ մօտ հիւր գալիս են տասներկու ժամից սկսած:

ՆՈՅԻՄ. (Արդէն վերատրուած), Դէ մենք չը գիտենք գիւղականի աղջկերք ենք:

ՆԱՐԳ. Մեր ժամանակում էլ ազնուականութիւն մնաց: Այնքան սրա ու նրա հետ նստեցինք, վերկացանք, որ կարգ ու կանոն մոռացանք: (Նստում է եւ սուր հայեացքով նայում էէյլին: Մեկուսի), Ի՞նչ առողջ է անիծւածը...

ԼԵՅԼԻ. Այո, օրիորդ, կարգում եմ, ինչ-որ ձեռքս է ընկնում:

ՈՎՍ. Միայն հայերէն, թէ ռուսերէն էլ:

ԼԵՅԼԻ. Ռուսերէն մի քիչ դժուարութեամբ եմ հասկանում:

ՈՎՍ. Փոյթ չէ, շուտով կը սովորէք: Եկէք շուտ շուտ ինձ մօտ, ես ձեզ շատ հետաքրքրական գրքեր կը տամ:

ՆՈՅԻՄ. Շնորհակալ ենք:

ՆԱՐԳ. (Շարունակ նայել է էէյլին): Ովսանա, նայում եմ այդ աղջկան... (Էէյլին): Անունդ մոռացել եմ:

ԼԵՅԼԻ. (Շփոթուելով) Էէյլի:

ՆԱՐԳ. Նայում եմ Լայլին և մտածում եմ ինչ լաւ կը գար քո հագուստը նրա վրայ (Դառնում է Նոյիմզարին) Զորս-հինգ հագուստ ունի աղջիկս, բոլորն էլ համարեա նոր, չի հագնում, մօղայից դուրս են եկել:

ՆՈՅԻՄ. Տուէք ձեր աղախին:

ՆԱՐԳ. Ափսոսում եմ: Հըր, Ովսանա, Բնչ կասես, բախշենք Լայլին:

ՆՈՅԻՄ. (Կատաղութեան նշաններ է անում մէկուսի):

ՈՎՍ. (Մօր փոխարէն ամաչել է): Մայրիկ, դրա ժամանակը չէ: (Աշխատում է Լէյլին զբաղեցնել):

ՆՈՅԻՄ. (Այլ եւս չը կարողանալով իրան զսպել) Իմ քոյրը ձեր աղջկանից համ հասակով բարձր է համ էլ նրա պէս լղար չէ... (Մէկուսի) Կերար...

ԼէՅԼԻ. (Քրոջ փոխարէն ամաչել է, շփոթուել, նայում է նրան յանդիմանութեամբ):

ՆԱՐԳ. (Սաստիկ խայթուել է): Հա, ի հարկէ, անտաշ է...

ՆՈՅԻՄ. (Վեր է կենում) Լէյլի, ժամանակ է գնալու: (Նարգիզին): Մնաք բարով:

ՈՎՍ. (Վեր կենալով) Ինչո՞ւ էք շտապում:

ՆՈՅԻՄ. (Գծուած) Շատ որ նստենք, շիւ կը նայենք: Լէյլի, ես գնացի:

ՈՎՍ. Ճաշին խնդրեմ շնորհ բերէք:

ՆԱՐԳ. (Թագուն նշան է անում Ովսանային, որ չը հրաւիրէ):

ՆՈՅԻՄ. Շնորհակալ ենք... Զենք կարող: Լէյլի, ես գնացի: (Գնում է աջ կողմի երկրորդ դռներից):

ԼէՅԼԻ. Մնաք բարով (Շփոթուած ամօթխած գլուխ է տալիս Նարգիզին, իսկ Ովսանայի ձեռք սեղմում է):

ՈՎՍ. Ցը տեսութիւն, Լէյլի: Ես ճաշին ձեզ անպատճառ կը սպասեմ:

ԼէՅԼԻ. (Անելի շփոթուած) Ոչ, ոչ, չը սպասէք: Ցը տեսութիւն: (Գնում է Նոյիմզարի ետեւից):

ՈՎՍ. (Սիրալիր ուղեկցում է Լէյլին մինչեւ դռները)։
 ՆԱՐԳ. (Նկատել է քաղցրաւենիքի տուփը, վերցնում է, նայում եւ էլի արհամարհանքով տեղը դնում)։ Դէս նայիր, կանֆէկտ էլ են բերել...

ՏԵՍԻՆ Վ.

ՈՎՍԱՆՆԱ և ՆԱՐԳԻԶ, յետոյ ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ

ՈՎՍ. (Վերադառնում է արագ քայլերով ընտի կենտրոնը. Վրդովուած է մօր դէմ)։ Մամա, պէտք է ասած, որ շատ սիրալիր ընդունեցիր իմ հիւրերին, շատ Դու նրանց ուղղակի վնդեցիր մեր տնից։

ՆԱՐԳ. Շատ լաւ արիւ թող գնան իրանց եղբօրը պատմեն, որ միւս անգամ չըհամարձակուի իւր գլխից մեծ բաներ բռնել։ Անպատկառ, չի ամաչում մի բոպէ մտածել, որ կարող է Ֆռանգուկեանների փեսան լինել։

ՈՎՍ. Բայց քոյրերն ինչ մեղ ունեն, որ իրանց եղբայրն ինձ առաջարկութիւն է արել։

ՆԱՐԳ. Այդ գիւղականները շատ երախտամոռ են առհասարակ։ Աղքատ ու հպարտ. ես նրանց ուզում եմ բարութիւն անել, նրանք վիրաւորում են ինձ ու քեզ։

ՈՎՍ. Նախ դու սկսեցիր, մայրիկ. քո ամեն մի խօսքը ուղղակի վիրաւորանք էր նրանց համար։

ՆԱՐԳ. Թող լինի։ Այդպիսիներին, որ մի քիչ երես տանք, վզներովս կըփաթաթուին։ Ամեն մարդ պիտի իւր տեղը լաւ ճանաչի։ Տես, կանֆէկտ են բերել քեզ համար։ Ով գիտէ որ բաղկալից են առել... Վերցրու, դէն գցիր, որ հիւրերս չըտեսնեն այդ կեղտոտ տուփը...

ՈՎՍ. (Վերցնում է քաղցրաւենիքի տուփը)։ Ոչ թէ դէն կը գցեմ, այլ կը դնեմ ամենալաւ տեղ, որ քո ազգականները տեսնեն։ (Տուփը դնում է դաշնամուրի վրայ)։ Ամեն մի նուէր յարգանքի է արժանի։ Մեծ քրոջ մասին ասա, ինչ որ ուզում ես, բայց Լէյլին շատ համակրելի աղջիկ է։ Ես խնդրեցի նրան, որ շուտ-շուտ գայ մեր տուն։ Արժէ նրա հետ բարեկամանալ։

ՆՈՒՆՈՒՑԱՐ. (Գալիս է խորքի դռներից). Խանութ,
Լեոն աղան գարթնեց: (Սպասում է հրամանների):

ՆԱՐԳ. Ահ, վերջապէս: Գնամ, տեսեմ գիշերն ինչ-
պէս է անցկացրել: (Ուզում է գնալ խորքի դռներով):

ՈՎՍ. Մայրիկ, սպասի՛ր մի րոպէ: (Մօտենում է,
կիսաձայն): Ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս Լեոնին շատ
էլ չը ձանձրացնել մայրական խնամքով:

ՆԱՐԳ. Ինչո՞ւ:

ՈՎՍ. Որովհետեւ նա հիւանդ է:

ՆԱՐԳ. Գիտեմ: Ուրեմն, ես իմ հիւանդ որդուն պի-
տի առանց խնամքի թողնեմ:

ՈՎՍ. Հէնց այդ է, որ չը գիտես այդ ինչ հիւանդու-
թիւն է: Քո ծայրայեղ հոգատարութիւնը, քո ախ ու
վախն ու հառաչանքները աւելի բորբոքում են նրա վեր-
քերը, քան թեթևացնում: (Հեռանում է մօրից):

ՆԱՐԳ. Ձեմ հասկանում: (Գնում է խորքի դռներով):

ՈՎՍ. Մի օր կը հասկանաս, բայց ուշ կը լինի: (Պատ-
րաստում է դաշնամուր նուագելու եւ սկսում է):

ՆԱԽԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԶԱՆԳԱԿ

ՆՈՒՆ. (Գնում է աջ կողմի երկրորդ դռներով նախա-
սենեակի դռները բանալու):

ՏԵՍԻՂ VI.

ՈՎՍԱՆԱ և ԺՕՐԺ.

ՈՎՍ. (Նուագում է մի թեթեւ քան կէս րոպէի չափ):

ԺՕՐԺ. (Գալիս է աջ կողմի երկրորդ դռներից: Գե-
ղեցիկ դէմքով, նորածնէ հազնուած երիտասարդ է, ձեւերը
յաւակնական կիրթ: Նրբաւ սափրած է, ցածի շուրթի վը-
րայ թողած է մի մատնաշափ մօրու, քեղերը խնամքով
սանրած են: Հանդարտ քայլերով մօտենում է Ովսանի-
սին եւ ձեռք մեղմիկ դնում է նրա ուսի վրայ): Բարև:
շնորհաւորում եմ:

ՈՎՍ. (Ուրախ ցնցուելով, խաղն ընդհատում է եւ ոտ-
քի նշնում): Դձւ ես:

ԺՕՐԺ. Չէի՞ր սպասում այդպէս վաղ: (Սեղմում է Ովսաննայի ձեռը ամուր): Ծաղիկների փունջը բերեցին: ՈՎՍ. Ոչինչ չեմ ստացել:

ԺՕՐԺ. (Ձեռնոցները հանդարտ հանելով): Անպիտաններ, միշտ այդպէս անճիշտ են: Բայց ես քեզ համար աւելի թանգագին նուէր եմ բերել: (Ձեռնոցները զցում է ամուր գլխարկի մէջ, գլխարկը դնում է մէջտեղի սեղանի վրայ):

ՈՎՍ. Երևի մի ուրախալի լճւր: (Անհամբեր): Հապա, հապա: Նստի՛ր:

ԺՕՐԺ. (Հառաչելով): Այն բարդ խնդիրը, որ ինձ արգելում էր մեր ամուսնութեան օրը նշանակելու, վերջապէս լուծուեց: (Հանդարտ նստում է):

ՈՎՍ. Յուսով եմ բարեյաջող: (Նստում է Ժօրժի մօտ):

ԺՕՐԺ. Այո, Դոնէ այնքան, որ ես այժմ կարող եմ քեզ համարել իմը: (Բռնում է Ովսաննայի երկու ձեռները): Ուրախ ես, առաւ:

ՈՎՍ. (Ուրախութիւնից շփոթուած): Այո, ի, հարկէ: Եւ աւելի քեզ, քան թէ ինձ համար: Դու շատ էիր մտածում, շատ էիր ճշդուած:

ԺՕՐԺ. (Տակաւին Ովսաննայի ձեռները ընծաւ): Ախ, Ովսաննա, եթէ իմանայիր, թէ ինչ բարեյական տանջանքներ եմ քաշել, շատ կըցաւէիր իմ մասին: (Ձեռները ըստ թողնելով): Բայց ոչինչ, կաշմարն անցաւ, այժմ պէտք է աշխատել ամեն ինչ մոռանալու:

ՈՎՍ. Կաշմարն անցաւ: Կընշանակի, այժմ կարող ես պատմել, թէ այդ ինչ խնդիր էր, որ ինձանից թագցնում էիր:

ԺՕՐԺ. Օո, ի հարկէ, կըպատմեմ: Բայց ոչ այսօր կամ վաղը, ոչ-շուտով: Միայն այն ժամանակ, երբ մենք կըլինենք ամուսիններ: Իսկ առ այժմ գնա, յայտնիր ծնողներիդ, որ ես քո նշանածն եմ: Միայն ոչ իմ ներկայութեամբ, ոչ ոչ, ես չեմ սիրում այդպիսի տեսարաններ, յետոյ...

ՈՎՍ. Մի փոքր առաջ մայրս նախատում էր ինձ, որ ես ոչ հարսնացու եմ, ոչ ազատ...

ԺՕՐԺ. Գիտեմ, սիրելիս, գիտեմ: Բայց ինչ արած, հանգամանքները շատ բարդ էին: Էհ, վերջապես, մի օր բոլորը կիմանան և, յուսով եմ, կընքեն...

ՈՎՍ. (Ջարմանալով). Կընքե՞մ... Ընչը...

ԺՕՐԺ. (Վեր է կենում շփոթով թիւնը թագնելու համար): Լաւ, թողնենք, քո հարցասիրութիւնն ինձ համար ախորժելի չէ...

ՈՎՍ. (Վեր է կենում). Շատ լաւ, չեմ ձանձրացնիլ: Ուրեմն յայտնեմ մօրս:

ԺՕՐԺ. Անպատճառ: Բայց գիտես, երևի ծնողներդ կըկամենան հանդիսաւոր նշանադրութիւն սարքել: Այդ բանն ես չէի ուզենալ: Ի՞նչ հարկաւոր է այդ չինական ձևականութիւնը: Ան, ընչ կասես:

ՈՎՍ. Ես համաձայն եմ: Ես էլ չեմ սիրում այդ աւելորդ բաները: Ինձ համար կարևորն ուրիշ բան է: (Ետնադուրս է ժօրժին սիրալիք):

ԺՕՐԺ. Գիտեմ: Մեր փոխադարձ սէրն ու յարգանքը, այնպէս չէ:

ՈՎՍ. (Գլխով համաձայնութեան նշան է անում, սիրալիք ժպտալով):

ԺՕՐԺ. Բայց այնուամենայնիւ, ահա քեզ մի փոքրիկ գրաւական ծնողներիդ հանգստացնելու համար: (Հանում է ծագ մատից մի մատանի եւ հագնում է Ովսաննայի մատին): Թանգ բան չէ, բայց մօրս նուէրն է, ուրեմն անգին: Ինչո՞ւ հառաչեցիր, կարծես, դու ուրախ չես:

ՈՎՍ. (Թոյլ է տուել ժօրժին մատանին հագնելու, հառաչել է): Ոչինչ, մի վատ նախազգացում... տարօրինակ է թւում: Չը նայելով, որ վաղուց երազում էի այս օրուայ մասին, բայց մի տեսակ երկիւղ պաշարեց ինձ: Այս մատանին այնպէս հեշտ դուրս եկաւ քո մատից: Ոչինչ, ոչինչ, ասում են ուրախութիւնը տարօրինակ

զգացումներ է զարթեցնում մարդու սրտում: Նայիր: (Համբուրում է մատանին):

ԺՕՐԺ. Երախայ: (Ժպտում է, յետոյ լուրջ) Բայց թողնենք մեր զգացումները մօտիկ ապագայի համար: Լսիր, Ովսաննա: (Բռնում է Ովսաննայի ձեռը): Ես սկսել եմ անկեղծութեամբ, ուզում եմ մինչև վերջը լինել անկեղծ: Մի մոռանար, որ ես ոչինչ չունիմ, գիտես, ոչինչ, բացի իմ գիտութիւնից և արհեստից:

ՈՎՍ. (Ձեռը խլում է Ժօրժից անուշ վշտացած) միայն այդքանը, ուրիշ ոչինչ (Նայում է աչքերի մէջ խորը հայեացքով):

ԺՕՐԺ. Եւ սիրուց դէպի քեզ: Ա՞յս էիր ուզում: (Ուզում է նորից ձեռը բռնել):

ՈՎՍ. (Ձեռը դարձեալ խլում է) Զարմանալի է, որ այդ բանը միշտ պէտք է քեզ յիշեցնել:

ԺՕՐԺ. Ովսաննա, մենք դեռահասներ չենք, սէրը խօսքերով չի ապացուցւում:

ՈՎՍ. Լաւ լաւ, ես ոչինչ չեմ պահանջում քեզանից: Ի՞նչ էիր ուզում ասել: Որ աղքատ ես: Այդ ես վաղուց գիտեմ: Մոռոններս էլ գիտեն: Բայց չէ՞ որ ես հարուստ եմ և ինչ որ ունիմ քեզ է պատկանելու:

ԺՕՐԺ. (Շինծու հպարտութեամբ) Օհ, ոչ, ես այդ չեմ կամենում: Բո՞ւ օժիտը քեզ է միայն պատկանելու: Ես միայն ժամանակաւոր պիտի օգտուիմ նրանից, շատ շատ մի տարի, մինչև որ...

ՈՎՍ. (Ձեռով փակում է Ժօրժի ընդունը) Սո՛ւս, բաւական է, այդ մասին այլևս ոչ մի խօսք, ես արգելում եմ...

ԺՕՐԺ. (Ովսաննայի ձեռը սեղմում է իւր շրթունքներին): Հպատակում եմ... Դէհ, թոյլ տուր ինձ հեռանալու, ապա թէ ոչ կարող եմ հիւրեր գալ և կրկնուիմ շնորհաւորութիւններ, օրհնանք և այլն և այլն:

ՈՎՍ. Ճաշին, ի հարկէ, կը գաս:

ԺՕՐԺ. Կ'աշխատեմ: Բայց ոչ, ես կը գամ իրիկնա-

դէմին, երբ հիւրերը ցրուած կը լինին:

ՈՎՍ. Դո՛ւ գիտես:

ԺՕՐԺ. Ուրեմն, ցըտեսութիւն: (Գրկում է Ովսաննային): Կարելի է:

ՈՎՍ. Այժմ, այո:

ԺՕՐԺ. (Արագ համբուրում է Ովսաննային մի անգամ):

ՈՎՍ. (Զգացուած եւ սաստիկ շփոթուած, մեղմ հրում է Ժօրժին): Բաւական է:

ԺՕՐԺ. (Գլխարկը սեղանի վրայից վերցնելով): Ուրեմն, իրիկնադէմին: Տը տեսութիւն: Դու կը տեսնես, թէ ինչպէս կերջանկացնեմ քեզ, Տ՛ը: (Գնում է աջ կողմի երկրորդ դռներով):

ՈՎՍ. (Նայում է Ժօրժի ետեւից սիրալիւր հայեացքով, երջանիկ ժպտում: Յանկարծ տխրում է, մտածում): Զարմանալի է: (Չեղը սեղմում է սրտին: Նայում է մատանուն, համբուրում է յանկարծակի եւ ուրախ ուրախ վազում խորքի դռներով):

ՏԵՍԻՆ VII.

ՍԹԱՆԷՍ և ԱՐԱՄԱԶԴ

ԱՍԹԱՆԷՍ. (Գալիս է աջ կողմի երկրորդ դռներից: Միջհասակ, կարճ խուզած ալեխառը մագերով, թանձր կեռ ունքերով, ճերմակ, կարճ, հաստ քեղերով, սափրած երեսով՝ մարդ է: Հայեացքը խիստ է, քայլուածքը ծանր, հպարտ, ծայնը խրոխտ: Հագած է լայն սիրտուկ, լայն վարդիկ, օսլած շապիկ ծալած օձիքով: Արամազդին): Գնում ես էլի: (Հեզնական տօնով, որի մէջ լսում է եւ քարկուծիւն): Լաւ, լաւ, գնա, ո՞վ է քեզ գօրով պահում: Բայց ասա, տեսնեմ. շնորհակալ ես հեռանում ինձանից, թէ անշնորհակալ:

ԱՐԱՄԱԶԴ. (Առողջ եւ ամուր կազմուածքով տղամարդ է, խելօք, առնական, համարձակ դէմքով: Մեւ քարակ քեղեր, կարճ խուզած միջուցով, ամուր սեղմուած շրթունք-

ներ: հազնուած է շատ պարզ, Բայց մաքուր: Ձեւերն ազատ են եւ զերծ հաճոյանալու ճգտումից): Անշնորհակալ լինելու իրաւունք չունիմ: Ես ձեզանից վատութիւն չեմ տեսել:

ԱԹԱՆԷՍ. (Նստելով զահատրակի վրայ ծանր ու քարակ, հանում է զըպանից «տէրոդորմեան», ցոյց տալով Արամազդին, դիմացի քազկաթոռը: Ասա, տեսնենք, ում մօտ ես մտել:

ԱՐ. (Նստում է զդակը ձեռքին): Ոչ ոքի:

ԱԹ. (Ունքերը վեր բարձրացնելով): Զես ծառայելու, հէ:

ԱՐ. Ոչ:

ԱԹ. Հապա: Յոյսդ ինչի՞ վրայ ես դրել:

ԱՐ. Իմ աշխատասիրութեան և եռանդի:

ԱԹ. Դրանցով փոր չի կշտանալ: Փող—բան:

ԱՐ. Էհ, մի քիչ ունիմ:

ԱԹ. Լաւ, լաւ: Դէ որ ունիս, կարող ես մի լաւ խանութ բաց անել: Կօշիկների խանութ բաց արա, կօշիկների:

ԱՐ. Արդիւնաբերական-գործարանական քաղաքում միայն ծոյլերն ու անդամալոյծներն են խանութում նստում:

ԱԹ. Հապա ի՞նչ ես ուզում անել:

ԱՐ. Ես մի ընկերութիւն եմ կազմել:

ԱԹ. (Ջարմացած): Ի՞նչ, ընկերութիւն:

ԱՐ. Այո:

ԱԹ. Անհէնք:

ԱՐ. (Դուրս է բերում զըպանից մի թուղթ եւ տալիս է Աթանէսին): համեցէք, կարդացէք:

ԱԹ. Տեսնենք, տեսնենք: (Թուղթն առնում է, ակնոց է դնում եւ, հեզնական ժպիտ երեսին կարդում է): «Торгово-промышленное Товарищество Арамазда Аспановича Агавеляна и другихъ»... (Թուղթը ծգում է սեղանի վրայ ծաղրաբար): Օհօ հօ հօ, շատ թունդ ես վազում, տես ոտդ քարին չը դիպչի:

ԱՐ. (Թողլծը պերցնում է ու ղնում զըսանը):

Ես հաւատում եմ իմ աստղին:

ԱԹ. Ո՞ր սարի գլխից ես տեսել աստղդ, հէ:

ԱՐ. Տասնուհինգ տարուայ մէջ աչքիս առջև այս քաղաք եկել եմ փոքրիկ դրամագլխով մի շարք մարդիկ առանց վարկի, առանց ծանօթների և ահագին գործեր ձեռնարկել:

ԱԹ. (Մի ոտը ծալելով ու տակը ղնելով): Օրինակ, ովքեր:

ԱՐ. Զիբերտը, Առնշտէյնը, Պետերսօնը, Միւլմանը, որ մէկն ասեմ:

ԱԹ. Նրանք կամ հրէաներ են կամ եւրոպացիներ:

ԱՐ. Ես մի գրքում կարդացել եմ, որ հայերը շատ հին ժամանակ մըցել են աշխարհի ամենաճարպիկ վաճառականներին—փրնկեցիներին հետ: Եթէ մեր նախահայրերը այնպէս համարձակ են եղել, ինչո՞ւ մենք չենք կարող լինել:

ԱԹ. (Հեզմաւոր): Ի հարկէ, ի հարկէ, հէ հէ...

ԱՐ. Ի՞նչ արած, իննը տարի շարունակ ես աշխատեցի ձեզ համոզել, որ ձեր գործելու եղանակը հնացել է, պէտք է փոխել, դուք արհամարհեցիք իմ ասածները: Դուք չը լսեցիք իմ խորհուրդները:

ԱԹ. (Գրգռուած, ոտը հանում է տակից): Ահա, շինականի տղայ, դու ճիշտ ես, որ ես քո խորհուրդները լսէի հէ: Վաճառականութիւնն ես մօրս կաթի հետ եմ ծծել: Իմ հայրն էլ է եղել վաճառական, պապն էլ, մեծ պապն էլ: Տեսնում ես այդ խալիները: Որը Խորասանից է բերուած, որը Թուրքեստանից, որը Բելուջիստանից: Եօթանասուն ու հինգ տարի մենք Մոսկուայից սկսած մինչև Թէհրան, Սամարղանդից սկսած մինչև Մանչեստր առուտուր ենք ունեցել, հիմայ դժուար պիտի խելք սովորեցնես Ֆրանգուլեաններին:

ԱՐ. Պարոն Աթանէս, անցան այդ ժամանակները. հիմա մըցումը դժուարացել է, վաճառականից

այժմ շատ բաներ են պահանջուում: Վերջապէս, այլ է վաճառականութիւն, այլ է արդիւնաբերութիւն:

ԱԹ. (Ոտքի է կանգնում վրդովուած). Շատ ես խելքիդ զօռ տալիս... Լակոտ:

ԱՐ. Ոտքի է կանգնել Աթանիսի հետ միաժամանակ. Յնցում է «լակոտ» քառը լսելիս. Բայց զսպում է իրան):

Կարծ լոռութիւն:

ԱՐ. (Դուրս է քերում զրպանից մի մեծ քառածալ թերթ եւ տալիս է Աթանիսին). Թոյլ տուէք ներկայացնել ձեզ իմ վերջին հաշիւը:

ԱԹ. (Ձղջացել է որ պիտաւորեց Արամազդին. Վերցնում է թուղթը, Մեղմ). Գործ սկսել ես:

ԱՐ. Այո:

ԱԹ. Ե՞րբ:

ԱՐ. Վեց ամիս է:

ԱԹ. Վեց ամիս է և ինձ ոչինչ չե՞ս ասել. (Թուղթը շարտում է սեղանի վրայ):

ԱՐ. Գաղտնիք պահելը ձեզանից եմ սովորել:

ԱԹ. Ի՞նչ գործ է սկսածդ:

ԱՐ. Հանքային:

ԱԹ. (Զարմացած եւ քարկացած). Ի՞նչ:

ԱՐ. Ես գնեցի Հաշի, Ղասումից այն հողերը, որ, յիշե՛ւմ էք, մի ամբողջ ամիս ես յորդորում էի ձեզ և չը գնեցիք):

ԱԹ. (Աւելի զրգռուած). Դու համարձակուեցիր իմ պատառը խլել իմ ձեռքից. Ես ուզում էի, որ թուրքը նեղն ընկնի և հողը կէս գնով տայ:

ԱՐ. Ոչ, պարոն Աթանէս, միայն այդ չէր պատճառը, որ հողը ձեր ձեռքից դուրս եկաւ:

ԱԹ. Բաս ի՞նչ էր էլի:

ԱՐ. Թուրքը փողը նաղդ էր ուզում:

ԱԹ. Նաղդ կը տայի:

ԱՐ. (Նայում է Աթանիսին եւ տխուր ժպտում).

Դժբաղդաբար չէիք կարող տալ:

ԱԹ. (Կատաղելով): Ո՞վ ասաց չէի կարող տալ:

ԱՐ. Ով աւելի լաւ գիտէ ձեր գործերը, քան ես:

ԱԹ. (Ձայնը քարճրացնելով): Սճւս... (Շփոթուել է, յուզուել, մտածում է): (Լռութիւն):

ԱՐ, (Նայում է Աթանիսին կարեկցութեամբ):

ԱԹ. (Մի վճռական շարժումն անելով, մօտենում է Արամազդին, աջ ու ձախ նայելով, ընում է նրա ձեռք, կիսածայն): Լսիր, եթէ բերանիցդ մի բառ բաց թողնես մերոնց մօտ, մահաւանդ դրսում, ես քեզ կօշկիս ծայրով ծովը կըշպրտեմ: (Բաց է թողնում Արամազդի ձեռն ու հեռանում):

ԱՐ. (Արժանաւորութեամբ եւ համարձակ): Պարոն Ֆռանգուլեան, առաջինը այժմ դուք ոչինչ չէք կարող անել ինձ, երկրորդը, թոյլ տուէք վերջին խորհուրդը տալ ձեզ. հէնց այժմ իսկ յայտնեցէք ձեր ընտանիքին ձեր գործերի դրութիւնը, որպէս զի նրանք իրանց շուայլ ծախսերը կըճատեն:

ԱԹ. (Կատաղած, թուղթը վերցնում է սեղանի վրայից): Գնանք իմ սենեակը հաշիւդ տեսնեմ. ես չը կարողացայ քո լեզուն կըճատել: (Գնում է դէպի աջ կողմի առաջին դռները):

ԱՐ. (Հետեւում է նրան):

ԱԹ. (Մի պահ կանգ է առնում դռների մօտ): Ես միայն փողի պակասութիւն ունիմ, կրիզիս է, ուրիշ ոչինչ. Լսում ես: Բայց, ինչքան էլ վատ լինին Աթանէս Ֆռանգուլեանի գործերը, նա ոչ մի մարդու ձեռք չի մեկնիլ: Լսում ես, ոչ մի մարդու: (Գնում է աջ կողմի առաջին դռներից):

ԱՐ. Տայ Աստուած: (Հետեւում է Աթանիսին):

ՏԵՍԻԼ VIII.

ՈՎՍԱՆՆԱ, ՍԱՄՈՒԷԼ, ՆԱՐԳԻԶ, մի վայրկեան ԱՐԱՄԱԶԴ, յետոյ
ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ ու ԼԵՒՈՆ.

ՍԱՄՈՒԷԼ. (Գալիս է խորքի դռներից, Ովսաննայի
ծեղը ըռնած, ուժով ներս քնքելով: Միա ձեռում
ըռնած է ջովածակը կնտնտոցի հետ: Քրոջ պէս դժգոյն,
նրբակազմ, համակրելի ղէմքով երիտասարդ, ծաշակով
հագնուած): Ովսաննա, Ովսաննա, եթէ քո ժօրժին սի-
րում ես, հինգ բոպէ, միայն հինգ բոպէ, փոխարէնը
հարսանիքիդ երեկոյ մինչև լոյս կը նուագեմ:

ՈՎՍԱՆՆԱ. Օհ, քեզանից ազատուել չի կարելի:
(Նստում է դաշնամուրի մօտ):

ՆԱՐԳԻԶ. (Եկել է Սամուէլի ու Ովսաննայի ետեւից):
Մի ուրախ բան ածեցէք, որ սիրտս բացուի: Այսօր եր-
կու տօն ունինք, համ ծնունդ համ նշանդութիւն: Օհ,
վերջապէս (Նստում է ու պատրաստում ականջ դնելու):

ՍԱՄՈՒԷԼ. Ի՞նչ անեմ, առանց աղօթպանիմէնտի
չեմ կարողանում ըմբռնել: Ահա: (Դնում է պիւպիտրի
վրայ մի նօտատետր եւ պատրաստում ջովածակ նուագել):

ՈՎՍԱՆՆԱ. (Սկսում է դաշնամուր նուագել): Այս ինձ
ծանօթ մի եղանակ է:

ՍԱՄՈՒԷԼ. (Ջովածակը նուագելով): Հրաշալի բան է:
Սարազատի ամենասիրելի նօքտիւրնը: Այդպէս, այդպէս,
միայն մի փոքր հանդարտ: Հիանալի է:

(Նուագում են երեք քառորդ բոպէ):

(Նախասենեակում զանգակ):

ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ. (Գալիս է խորքի դռներից, գնում է աջ
կողմի երկրորդ դռներով նուագելու միջոցին եւ իսկոյն յետ
է գալիս մի մեծ փունջ ծաղիկներ քնքելով: Մօտենում է
Նարգիզին եւ տալիս է մի սյցետոմս):

ՆԱՐԳԻԶ. Ովսաննա, տես ժօրժն ինչ լաւ ծաղիկներ
է ուղարկել քեզ համար:

ՈՎՍԱՆՆԱ. (Դառն չի ընդհատում): Դիւր դաշնամուրի վրայ:

ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ. Փունջը դնում է դաշնամուրի վրայ եւ գնում է խորքի դռներով:

ԱՐԱՄԱԶԴ. Գալիս է աջ կողմի առաջին դռներով մի զրիչ ձեռում, գլխաքաղ: Ներեցէք, օրիորդ, հայրեկը խընդրում է այստեղ չընուագել: (Գնում է նոյն դռներով յետ):

ՈՎՍԱՆՆԱ. (Սամուէլին): Տեսա՞ր: (Մի քանի ակկօրդներ եւ տայով, խաղն ընդհատում է, վեր է կենում, վերցնում փունջն եւ հրժուանքով նայում, հոտ անում):

ՍԱՄՈՒԷԼ. Դադարում է նուագել, զրգոտած): Այդ անտանելի է, ուղղակի պատիժ: Այս տանը ոչինչ չի կարելի սովորել:

ՆԱՐԳԻԶ. Մի նեղանար, որդի, հայր է, պէտք է յարգել: (Վեր է կենում):

ՍԱՄՈՒԷԼ. Ահ, յարգել, յարգել, իսկ իմ հոգու պահանջները չը պիտի յարգել: Հասկացիր, մայր, ես երաժշտութիւնը պաշտում եմ:

ՈՎՍԱՆՆԱ. Լաւ, մի վրդովուիւր, ճաշից յետոյ կը կրկնենք:

ՍԱՄՈՒԷԼ. Ոչ, ես ասել եմ և առաժս պիտի կատարեմ: Միկնայն է, այս քաղաքում ոչինչ չի կարելի սովորել: Իմ փրկութիւնը կամ մայրաքաղաքն է կամ արտասահմանը: Այս մթնոլորտում ես խեղդում եմ:

ԼԵՒՈՆ. Իսկ ես արդէն խեղդուել եմ: (Գալիս է խորքի դռներից: Հիւանդոտ, թուլակազմ նրիտասարդ է, նօսր մազերով, նօսր ունքերով թերթերունքները թափուած: Հագած է շատ լաւ կարուած մոխրագոյն հագուստ: Ձեռները ծածկուած են քարակ սեւ ձեռնոցներով, որոնց նրբէք չի հանում: Թոյլ թոյլ նստում է քաղկաթոռներից մէկի վրայ):

ՆԱՐԳ. (Նայել է Լեւոնին կարեկցութեամբ եւ տխուր դէմքով այն վայրկեանից, երբ նա նրեւացել է): Այսօր գոյնդ լաւ է:

ԼԵՒՈՆ. (Ներվային): Լաւ, մի կրկնիր միկնայն երգը

ամեն օր: Ձանձրալի էք ամենքդ: Ի՞նչ ես հառաչում ու թթուած դէմքով նայում ինձ: ՈւՖ, երբ պէտք է աղատուեմ այդ հսկողութիւնից: (Դառնում է Սամուէլին): Իսկ քո ջութակը, օօ, ի՞նչ ուրախութեամբ ես այն կը փշրէի և վառարան կը գցէի: Առաւօտից սկսած մինչև կէս գիշեր ներվերս սղոցում ես: Մարդ կարող է ուղղակի խելագարուել այս տանը:

ՍԱՄ. Տեսնո՞ւմ ես, մայրիկ, ամեն կողմից բողոք և արգելք: Թոյլ տուր ինձ գնալ, թոյլ տուր:

ՆԱՐԳ. Լաւ, այսօր ժամանակը չէ այդ մասին խօսելու, մի թունաւորի մեր ուրախ օրը:

ՍԱՄ. Ա՛հ, բռնակալներ: (Արագ քայլերով գնում է խորքի դռներից, ջութակը տանելով):

ՏԵՍԻԼ IX.

Նոյնք, առանց ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԼԵՒՈՆ. Թողէք գնայ, ի՞նչ էք արգելում:

ՆԱՐԳ. Մէկին թողեցի շատ բաղդաւորութեցի, որ միւսին էլ թողնեմ: (Հառաչում է):

ԼԵՒՈՆ. (Գրգռուելով): Ի՞նչ ես ուզում ասել դրանով, պա՛մ, ինչ: Պատասխանէ՛ր, մի հառաչիր ու գլուխդ շարժիր խորհրդաւոր:

ՆԱՐԳ. Լաւ, ես մեղայ Աստծու, որդի, կը լռեմ, միայն դու մի՛ հարանար:

ԼԵՒՈՆ. Ուզում ես ասել, որ ես քեզ ձանձրացրել եմ, այո՞: Սպասիր, սպասիր, շատն անցել է, քիչն է մնում: Կազատուիս ինձանից, քիչ նախատիր ինձ մըտքումդ:

ՆԱՐԳ. (Ապշած) Ե՛ս եմ քեզ նախատում: Ովսաննա, ինչե՛ր է ասում եղբայրդ:

ՈՎՍ. Լեոն, դու անարդար ես: Մայրիկը ոչ ոքի այս տանն այնքան չի սիրում, որքան քեզ:

ԼԵՒՈՆ. Հէնց այդ է, որի դէմ ես բողոքում եմ: Թող

կորչի ծնողական սէրը, չեմ ուզում, չեմ ուզում: (վեր է կենում):

ՈՎՍ. (Յանդիմանօրէն): Լեւն...

ՆԱՐԳ. (Մեկուաի): Աստուած իմ, ինչեր եմ լսում:

ԼԵՒՈՆ. Ովսաննա, դրանք չեն հասկանում, դու պիտի հասկանաս: Լսիր, ինչ-որ այդ մարդիկ անուանում են ծնողական սէր, եսամոլութիւն է: Այո, այո, եսամոլութիւն, այն էլ ամենավատ, ամենաստոր տեսակի: (Սկսում է անցուղարձ անել):

ՈՎՍ. (Առանձին, կիսաձայն): Մայրիկ, մի հակառակիր, աւելի կը գրգռուի:

ԼԵՒՈՆ. Գազաններն էլ սիրում իրանց ձագերին, բայց միայն ապուշները կարող են ասել, թէ այդ մի բարձր զգացում է: Օհ, ինչ անհուն բերկրութեամբ ես կը փախչէի այդ կնոջ անվերջ խնամքից նրա ծանր հաւաշանքները չը լսելու, նրա տխուր աչքերը չը տեսնելու համար: Երեք տարի է նա ողբում է ինձ իւր մըտքում: Երեք տարի է ես քո դէմքի վրայ ժպիտ չեմ տեսնում, մայր: Եւ դու չես զգում, որ այդ ինձ աւելի է տանջում, քան իմ հիւանդութիւնը: Քո ուրախութիւնը դու պահում ես ուրիշների համար: Քանի-քանի անգամ այս սենեակից այնտեղ, պատի ետեւում լսել եմ քո ուրախ ձայնը և ծիծաղը: Բայց հէնց որ ես երեւցել եմ, ձայնդ իսկոյն կտրուել է, ծիծաղդ ընդհատուել և դէմքդ մի վայրկեանում պատել է մռայլութեամբ: Եւ գիտես ինչու, Ովսաննա, գիտես...

ՈՎՍ. Քեզ սիրելուց, քո մասին ցաւելուց:

ԼԵՒՈՆ. (Դառը ծիծաղով): Իմ մասին, հը, հը, ոչ, Ովսաննա, ոչ, չես հասկանում: Ինձ սիրելուց չէ այդ, այլ ինքն իրան սիրելուց: Նա տխրում է, որովհետեւ իմ ներկայութիւնը նրան ճնշում է, իմ տեսքը նրան ներշնչում է վիշտ: Ես զրկում եմ նրան ուրախութիւնից, ես թունաւորում եմ նրա հանգստութիւնը: Նա ողբում է ոչ ինձ, այլ ինքն իրան: Աա, մայրիկ, այնպէս է, թէ չէ,

ասան, խոստովանիր... ասան էլի, ինչո՞ւ ես լռում:

ՆԱՐԳ. Ի՞նչ ասեմ, որդի, դու ինքդ էլ չը գիտես խօսածդ: Ցաւը քեզ չարացրել է:

ԼԵՒՈՆ. (Ոտը զարկելով յատակին): Մի խօսիր իմ ցաւի մասին, մի՛ խօսիր: Հիւանդութիւնը քայքայում է միայն մարմինս, իսկ միտքս նրբացնում է: Ահ, չեմ հասկանում որ դահիճն է ծնողական սէր անուանել եսամոլութիւնը և որ դաժան օրէնքն է սրբագործել այդ բռնութիւնը:

ՆԱՐԳ. Ասածու և մարդկանց օրէնքները:

ԼԵՒՈՆ. Հեռու տարէք ինձնից ձեր Ասածուն: Ո՞վ է նա, ես նրան մինչև օրս չը կարողացայ ճանաչել:

ՆԱՐԳ. (Սարսափած): Որդի՛...

ԼԵՒՈՆ. Այո, այո, չեմ ճանաչում: Նա ինձ համար օտար է, բոլորովին օտար... ես առում եմ նրան...

ՈՎՍ. Լեւոն:

ՆԱՐԳ. Ես չեմ կարող իմ հարազատ որդուց լսել այդպիսի բաներ: Դա սրբապղծութիւն է, օօ, սրբապղծութիւն: (Ականջները քաշելով, Գնում է խորքի դռներով):

ՏԵՍԻԼ X.

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՈՎՍԱՆՆԱ.

Մի քանի վայրկեան լռութիւն:

ԼԵՒՈՆ. (Ընկճուած, գունատ, մօտեցել է դռնամուրին, արմունկները դրել է նրա վրայ եւ նրեսը ձեռներով ծածկել):

ՈՎՍ. (Կամացուկ մօտենում է Լեւոնին եւ թեւը բռնում): Լեւոն:

ԼԵՒՈՆ. (Գլուխը քարճրացնում է): Ախ, Ովսաննա, գանգիս մէջ ինչ-որ ցաւ եմ զգում:

ՈՎՍ. Ոչինչ, կանցնի, կառողջանաս:

ԼԵՒՈՆ. (Գլուխը յուսահատութեամբ շարժելով): Ոչ, Ովսաննա, չեմ առողջանալ, իմ բանը պրծած է: Խեղճ

մայրիկ, ես վերաւորեցի նրան:

ՈՎՍ. Գնա, հանգստացիր, Լեոն, դու չպիտի յուզուիս:

Լեոն. (Ուշքը ժողովելով): Իրաւունք ունիս: Ես չը պիտի թունաւորեմ ձեր կեանքը: Եթէ Ժօրժը դայ, ուղարկիր իմ սենեակը: (Թոյլ քայլերով գնում է խորքի ուղղւոյնով):

ՈՎՍ. (Տխուր հայեացքով նայում է Լեոնի ետեւից): Խեղճ եղբայր, նա կմաղք է դարձել:

ՏԵՍԻՆ XI.

ՈՎՍԱՆՆԱ ԵՒ ԱՐԱՄԱԶԴ

ԱՐԱՄ. (Գալիս է աջ կողմի առաջին դռներից, գլխարկը ձեռքին): Օրիորդ, թոյլ տուէք ձեզ մնաք բարեասելու:

ՈՎՍ. (Մտքերից սթափուելով) Աա, դուք գնում էք:

ԱՐԱՄ. Այո, այսօրուանից ես այլ ես ձեր կառավարիչը չեմ:

ՈՎՍ. (Անտարքեր): Ինչո՞ւ էք հօրս մենակ թողնում:

ԱՐԱՄ. Էհ, օրիորդ, ամեն մարդ ձգտում է անկախ լինելու, բաւական է որքան ծառայեցի:

ՈՎՍ. (Չեղը մեկնում է): Բարե՛ ճանապարհ:

ԱՐԱՄ. (Արագ մօտենում է, զուսպ ջերմութեամբ սեղմում է Ուսաննայի ձեռքը եւ իսկոյն քաց թողնում): Ուրի՛ն... (Շփոթութիւնից գլխարկը ծմշտում է ձեռների մէջ):

ՈՎՍ. (Փունջը վերցնելով, նայում է, հոտ առնում): Բո՛ւն ունիք ասելու:

ԱՐԱՄ. (Տատանուելով): Ոչ, Ձեզանից էի սպասում մի խօսք, մի որեւէ...

ՈՎՍ. (Անտարքեր): Ցանկանում եմ ձեզ կատարեալ աջողութիւն ապագայում:

ԱՐԱՄ. Այդքանը միայն:

ՈՎՍ. (Փունջը դնում է դաշնամուրի վրայ): Բարեւե՛ց էք ձեր քոյրերին: (Մօտենում է լուսամուտին):

ԱՐԱՄ. (Արագ յաղթելով իւր շփոթութիւնը, համար-

ծակ): Մի խօսք միայն կը կամենայի ասել, օրիորդ:
ՈՎՍ. (Ծրեսը դարձնում է դէպի նա, սառը): Լսում եմ:
ԱՐԱՄ. Ես համարձակուեցի ձեզ առաջարկութիւն
անել, մերժեցիք արհամարհանքով: Ունէիք իրաւունք, ու-
րովհետեւ... ես ով եմ, որ յանդգնեցի... Բայց ցանկանում
եմ, որ մի ուրիշի հետ դուք լինիք երջանիկ...

ՈՎՍ. (Յոյց է տալիս ժօրժի տուած մատանին): Նա-
յեցէք... Ես արդէն երջանիկ եմ...

ԱՐԱՄ. (Անխորժ ցնցումն): Ահ, ուրեմն, արդէն
վճռուած է:

ՈՎՍ. Ինչպէս տեսնում էք: Երթաք բարով: (Ծրեսը
դարձեալ Արամազդից դարձնում է):

ԱՐԱՄ. (Զի գնում, մտածում է):

Լռութիւն:

ՈՎՍ. (Յետ է նայում): Ո՛ւմն էք սպասում:

ԱՐԱՄ. Կարելի է ձեզ մի հարց տալ, օրիորդ:

ՈՎՍ. (Չանձրացած): Ա՛հ, ինչ յամառ էք դուք:

ԱՐԱՄ. Օրիորդ, Ովսաննա, եթէ խնդիրը միայն ինձ
վերաբերուէր, այսքան չէի ձանձրացնիլ ձեզ: Բայց ա-
նուանեցէք ինձ, ինչ կամենաք, ես պարտաւոր եմ երախ-
տագէտ լինել այս ընտանիքի վերաբերմամբ: Այդ մա-
տանին, որով դուք երջանիկ էք, ձեր ապագայ տան-
ջանքների առաջին օղակն է:

ՈՎՍ. (Նկատելի վախեցած): Իմ ապագայ տանջանք-
ներին: Ի՞նչ էք ուզում ասել այդ խօսքերով:

ԱՐԱՄ. Ժօրժ Ադելբէկեանի մօտիկ անցեալում կայ
մի փոքրիկ պատմութիւն, որ ձեզ յայտնի չէ: Չամուս-
նանաք նրա հետ, մինչև որ նա չի յայտնիլ ձեզ այդ...
գաղտնիքը: Ես իմ բարոյական պարտքը կատարեցի, այժմ
մնացէք բարով: (Գլուխ է տալիս եւ եռանդուն քայլերով
գնում է աջ կողմի երկրորդ դռներով):

ՈՎՍ. (Ցնցուել է): Սպասեցէք: (Մի քայլ է անում
դէպի աջ կողմի երկրորդ դռները եւ կանգ առնում): Գնաց:
(Ծակատը շփում է): Գաղտնիք... Նա գուր խօսողնե-
րից չէ...